

U z n e s e n i e

Najvyšší súd Slovenskej republiky v právnej veci navrhovateľa **Mgr. Pavla Pašku**, bývajúceho v Košiciach, Čordákova 1212/18, zastúpeného Mgr. Zuzanou Kupcovou, PhD., advokátkou v Bratislave, Blagoevova 10, proti odporcovi **Ing. Ivanovi Miklošovi**, bývajúcemu v Bratislave, Kozia 28, zastúpenému advokátskou kanceláriou BIZOŇ & PARTNERS, s.r.o., so sídlom v Bratislave, Hviezdoslavovo námestie 25, v mene a na účet ktorej koná advokát JUDr. Juraj Bizoň, o **ochranu osobnosti a náhradu nemajetkovej ujmy**, vedenej na Okresnom súde Bratislava I pod sp. zn. 8 C 121/2006, o návrhu na vylúčenie predsedníčky senátu Krajského súdu v Bratislave z prejednávania a rozhodovania vecí vedenej na tomto súde pod sp. zn. 14 Co 86/2011 takto

r o z h o d o l :

Predsedníčka senátu Krajského súdu v Bratislave JUDr. Katarína Javorčíková **n i e j e v y l ú č e n á** z prejednávania a rozhodovania vecí vedenej na Krajskom súde v Bratislave pod sp. zn. 14 Co 86/2011.

O d ô v o d n e n i e

V odvolacom konaní, ktoré je na Krajskom súde v Bratislave vedené pod sp. zn. 14 Co 86/2010 žalobca vzniesol námietku zaujatosti voči vec prejednávajúcej sudkyňi (predsedníčke senátu) Krajského súdu v Bratislave JUDr. Kataríne Javorčíkovej, o ktorej Najvyšší súd Slovenskej republiky uznesením z 22. apríla 2010 sp. zn. 5 Nc 10/2010 už raz rozhodoval a ju nevyhlásil z prejednávania a rozhodovania tejto veci, keď námietku zaujatosti (z iných dôvodov) vzniesol žalovaný. V námietke žalobca uviedol že o dôvode vylúčenia sa dozvedel 21. novembra 2011 a odôvodnil ju tým, že JUDr. Katarína Javorčíková ako prezidentka občianskeho združenia Sudcovia „Za otvorenú justíciu“ (ďalej len ZOJ) v roku 2010 vyjadrovala ostrý nesúhlas s politikou vlády Róberta Fica a strany SMER-SD, súhlasí s viacerými zmenami vykonanými v súdnictve Ministerkou spravodlivosti SR Luciou Žitňanskou (SDKÚ-DS), ktorú pravidelne navštevuje, na webovej stránke ZOJ uviedla, že

sudcovia sú rozdelení na „harabinovcov“ a „protiharabinovcov“, pričom je známe, že SDKÚ-DS patrí k protiharabinovcom. Menovaná predsedníčka senátu týmto vnáša do justície politiku a vzhľadom na predmet sporu a účastníkov, je možné mať pochybnosti o jej nezaujatosti. Poukázal na teóriu zdania, podľa ktorej sudca musí nielen byť fakticky nezávislý, ale sa ako taký musí aj javiť v očiach účastníkov konania. Nakoniec poukázal aj na neprimeranú dĺžku konania, čo taktiež vyvoláva pochybnosti o jej nezaujatosti

JUDr. Katarína Javorčíková sa k námietke vyjadrila tak, že sa necíti byť zaujatá. Ako zakladateľka a predstaviteľka ZOJ len vyjadrila svoj názor na stav slovenského súdnictva. Všetky otvorené listy, upozornenia a žiadosti o riešenie situácie ZOJ posielala všetkým poslancom parlamentu bez rozdielu, čo je preukázateľné z mailovej pošty. Niektoré dokumenty boli posielané aj Pavlovi Paškovi ako predsedovi Národnej rady Slovenskej republiky, alebo aj Róbertovi Ficovi ako predsedovi vlády SR, ZOJ sa nikdy jasne nevyjadrilo v tom zmysle, že odmieta spolupracovať so stranou SMER-SD, naopak zdôraznilo vôľu spolupracovať s ktoroukoľvek politickou stranou, ktorá bude podporovať zmeny v súdnictve. Voči návrhom ministerky Žitňanskej (okrem podporných stanovísk) podalo aj množstvo pripomienok, čo je zistiteľné priamo z internetového portálu MS SR. Uviedla, že ZOJ bolo aj proti právnej úprave, ktorou boli znížené platy sudcov. Namietaná predsedníčka senátu uviedla, že sa v roku 2010 osobne verejne postavila a bola jednou z hlavných organizátorov petície sudcov proti tejto úprave a bola to práve strana SMER-SD, ktorá túto petíciu podporila. Dala tiež do pozornosti rozhodnutie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 6 Nc 9/2010 z 22. apríla 2010, ktorým tento rozhodol o obdobnej námietke proti sudkyňi Krajského súdu v Bratislave JUDr. Edite Szabovej, ktorá rovnako patrí k zakladateľom ZOJ a nebola vylúčená z prejednávania a rozhodovania veci. Z rozhodnutia vyplýva, že podpora iniciatívy sudcov zo strany sudkyne nijako nesúvisí s prejednanou vecou a ani s osobou navrhovateľa.

Najvyšší súd Slovenskej republiky ako súd nadriadený Krajskému súdu v Bratislave (§ 16 ods. 1 O.s.p.) posudzoval opodstatnenosť námietky zaujatosti (§ 15 O.s.p.) z aspektu existencie dôvodov, pre ktoré je sudca vylúčený z prejednávania a rozhodovania veci. Vychádzal pritom z ustanovenia § 14 ods. 1 O.s.p., v zmysle ktorého sudca je vylúčený z prejednávania a rozhodovania veci, ak so zreteľom na jeho pomer k veci, k účastníkom alebo k ich zástupcom možno mať pochybnosti o ich nezaujatosti.

Účelom citovaného ustanovenia je prispieť k nestrannému prejednávaniu veci, k nezaujatému prístupu k účastníkom alebo k ich zástupcom a tiež predísť možnosti neobjektívneho rozhodovania.

Z hľadiska vylúčenia sudcu je právne významným vzťah sudcu buď k prejednávanej veci (o ktorý ide v prípade konkrétneho záujmu sudcu na určitom spôsobe skončenia konania a rozhodnutia o veci), alebo k účastníkom konania (ide oň napríklad v prípade rodinného alebo priateľského vzťahu sudcu k účastníkovi konania), alebo k zástupcovi účastníka konania.

Integrálnou súčasťou práva na spravodlivý proces (čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd) je garancia toho, aby vo veci rozhodoval nezávislý sudca. Ústavná úprava práva na spravodlivý proces (čl. 46 Ústavy Slovenskej republiky) súčasne na druhej strane zahrňuje aj právo na to, aby právna vec účastníka konania nebola odňatá zákonnému sudcovi, ktorý bol určený podľa zákonných pravidiel príslušnosti súdov (čl. 48 Ústavy Slovenskej republiky). V zásade teda platí, že v určitej právnej veci musí rozhodovať nezávislý a nestranný sudca vecne a miestne príslušného súdu, určený rozvrhom práce príslušného súdu a tento tzv. zákonný sudca by sa už v ďalšom priebehu konania nemal meniť. Výnimku z ústavnej zásady nezmeniteľnosti zákonného sudcu predstavuje inštitút vylúčenia sudcu z prejednávania a rozhodovania, prostredníctvom ktorého priamo úprava (zo zákonom predpokladaných dôvodov) pripúšťa, aby zákonný sudca bol vylúčený z ďalšieho prejednávania a rozhodovania. Zámer, ktorý tu umožňuje prelomiť ústavnú zásadu nezmeniteľnosti zákonného sudcu, spočíva v zmaření hroziaceho rizika, že by vo veci mohol konať a rozhodovať zaujatý - nie nestranný - sudca.

Nestrannosť definovaná aj ako neprítomnosť predsudku (zaujatosti) a straníckosti býva považovaná za pojem širší ako nezávislosť. Nestrannosť sudcu musí byť podstatou jeho funkcie, zatiaľ čo jeho nezávislosť ju má iba umožňovať. Pod sudcovskou nezávislosťou a nestrannosťou treba rozumieť aj nezávislosť a nestrannosť každého jednotlivého sudcu. Obsahom práva na nestranný súd je, aby rozhodnutie v konkrétnej právnej veci bolo výsledkom konania nestranného súdu. Súd musí každú vec prerokovať a rozhodnúť tak, aby voči účastníkom postupoval nezaujato a neutrálne, žiadnemu z nich nenadržal a objektívne posúdil všetky skutočnosti závažné pre rozhodnutia vo veci. Nestranný súd poskytuje všetkým účastníkom konania rovnaké príležitosti na uplatnenie všetkých práv, ktoré im

zaručuje právny poriadok (II. ÚS 71/97). Sudcu možno vylúčiť z prejednávania a rozhodovania veci buď na návrh účastníka súdneho konania (§ 15a O.s.p.), alebo na základe návrhu (oznámenia) samotného sudcu (§ 15 O.s.p.). Obsahom práva na prejednanie veci pred nestranným súdom nie je povinnosť súdu vyhovieť každému návrhu oprávnených osôb a vždy vylúčiť sudcu z ďalšieho prejednávania a rozhodovania veci pre zaujatosť. Obsahom základného práva na prejednanie veci nestranným súdom je len povinnosť (nadriadeného) súdu prejednať každý návrh oprávnenej osoby na vylúčenie sudcu z ďalšieho prejednávania a rozhodnutia veci pre zaujatosť a rozhodnúť o ňom (I. ÚS 73/97, I. ÚS 27/98, II. ÚS 121/03).

Európsky súd pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“) pri riešení otázky nestrannosti sudcu vychádza z toho, že okrem nezávislosti sudcu je potrebné brať zreteľ aj na ďalšie aspekty subjektívneho a objektívneho charakteru. Tieto aspekty nestrannosti rozlíšil aj pri svojom rozhodovaní (pozri napríklad Piersack proti Belgicku). Subjektívna stránka nestrannosti sudcu sa týka jeho osobných prejavov vo vzťahu ku konkrétnemu prípadu a k účastníkom konania, prípadne k ich zástupcom. Významné z tohto hľadiska je, čo si sudca myslel pro foro interno. Pri subjektívnej nestrannosti sa vychádza z prezumpcie nestrannosti, až kým nie je preukázaný opak. Na preukázanie nedostatku subjektívnej nestrannosti vyžaduje judikatúra ESLP dôkaz o skutočnej zaujatosti (pozri napríklad Hauschildt proti Dánsku). Rozhodujúce nie je však (subjektívne) stanovisko sudcu, ale existencia objektívnych skutočností, so zreteľom na ktoré môžu vzniknúť pochybnosti o nestrannosti sudcu. Objektívna nestrannosť sa neposudzuje podľa subjektívneho stanoviska sudcu, ale podľa objektívnych symptómov. Práve tu sa uplatňuje tzv. teória zdania nezaujatosti [porovnaj tézu, že spravodlivosť nielenže musí byť poskytovaná, ale musí sa tiež javiť, že je poskytovaná („Justice must not only be done, it must also be seen to be done“)]. Nestačí, že sudca je subjektívne nestranný, ale musí sa ako taký aj objektívne javiť (Delcourt proti Belgicku). Objektívny aspekt nestrannosti je založený na vonkajších inštitucionálnych, organizačných a procesných prejavoch sudcu a jeho vzťahu k prejednávanej veci a k účastníkom konania, resp. aj k ich zástupcom. Posúdenie nestrannosti sudcu nespočíva len v hodnotení subjektívneho pocitu sudcu, či sa cíti, resp. necíti byť zaujatý, ale aj v objektívnej úvahe, či možno usudzovať, že by sudca zaujatý mohol byť. Rozhodujúcim prvkom v otázke rozhodovania o zaujatosti, resp. nezaujatosti zákonného sudcu je to, či obava účastníka konania je objektívne oprávnená. Treba rozhodnúť v každom jednotlivom prípade, či povaha a stupeň vzťahu sú také, že prezrádzajú nedostatok nestrannosti súdu (Pullar proti Spojenému kráľovstvu), teda či

je tu relevantná obava z nedostatku nezaujatosti. Relevantnou je len taká obava z nedostatku nestrannosti, ktorá sa zakladá na objektívnych, konkrétnych a dostatočne závažných skutočnostiach. Objektívnu nestrannosť nemožno chápať tak, že čokoľvek, čo môže vrhnúť čo aj len tieň pochybnosti na nestrannosť sudcu, ho automaticky vylučuje ako sudcu nestranného.

Existencia oprávnených pochybností závisí vždy od posúdenia konkrétnych okolností prípadu a podľa objektívneho kritéria sa musí rozhodnúť, či (úplne odhliadnuc od osobného správania sa sudcu) existujú preukázateľne skutočnosti, ktoré môžu spôsobiť vznik pochybností o nestrannosti sudcu (pozri tiež Fey proti Rakúsku). Pri rozhodovaní, či je daný oprávnený dôvod na obavu, že konkrétny sudca je nestranný, je stanovisko osoby oprávnenej namietat' zaujatosť dôležitá, ale nie rozhodujúca; určujúca je to, či sa môže táto obava považovať objektívne za oprávnenú.

Z uvedenej judikatúry EŠLP a Ústavného súdu Slovenskej republiky možno vyvodit', že subjektívne hľadisko sudcovej nestrannosti sa musí podriaďiť prísnejšiemu kritériu objektívnej nestrannosti. Za objektívne však nemožno považovať to, ako sa nestrannosť sudcu len subjektívne niekomu javí, ale to, či reálne neexistujú okolnosti objektívnej povahy, ktoré by mohli viesť k legitímnym pochybnostiam o tom, že sudca určitým, nie nezaujatým vzťahom k veci disponuje.

K vylúčeniu sudcu z prejednávania a rozhodovania konkrétnej veci môže dôjsť až vtedy, keď je z objektívneho pohľadu evidentné, že jeho vzťah k danej veci, k účastníkom alebo k ich zástupcom dosahuje takú povahu a intenzitu, že napriek zákonom stanovenej povinnosti nebude schopný nezávisle a nestranne rozhodovať. Pôjde o prípady, kedy pomer sudcu k veci bude vyplývať predovšetkým z priameho právneho záujmu sudcu na prejednávanej veci, napr. keď by sám bol účastníkom konania, alebo keby mohol byť rozhodnutím súdu dotknutý na svojich právach, teda keby inak mohol byť vedľajším účastníkom. Vylúčený je tiež sudca, ktorý získal poznatky o veci iným spôsobom než z dokazovania na pojednávaní (napr. ako svedok vnímal skutočnosti, ktoré sú predmetom dokazovania) alebo ktorý mimoprocesne verejne vyjadril vopred svoj názor na prejednanú vec alebo očakávateľný výsledok. Pomer sudcu k účastníkom alebo k ich zástupcom, vylučujúci ho z prejednávania a rozhodovania veci, môže byť založený predovšetkým

príbuzenským alebo jemu obdobným vzťahom k týmto osobám, pričom v konkrétnom prípade môže ísť ako o vzťah priateľský, tak i nepriateľský, prípadne aj vzťah ekonomickej závislosti.

Pokiaľ však ide o sudkyňu Krajského súdu v Bratislave JUDr. Katarínu Javorčíkovú, v jej prípade nebola zistená žiadna z okolností, ktorá by umožňovala vylúčiť ju v zmysle § 14 a nasl. O.s.p. z prejednávania a rozhodovania tejto veci.

Za takúto okolnosť nemožno považovať skutočnosť, že namietaná predsedníčka senátu je zakladateľkou ZOJ, resp. podporovateľkou, predsedníčkou iniciatívy, podľa názoru ktorej zodpovednosť za stav súdnictva nesie i strana SMER-SD, ktorej je žalobca podpredsedom. Samotná táto skutočnosť nie je totiž objektívne spôsobilá privodiť záver o existencii osobného negatívneho vzťahu sudkyne k žalobcovi, ktorý zastával funkciu predsedu Národnej rady Slovenskej republiky. Podpora iniciatívy zo strany namietanej predsedníčky senátu nijako nesúvisí s prejednanou vecou a teda ani so žalobcom ako s účastníkom súkromnoprávneho sporu o ochranu osobnosti, a nič nenapovedá o existencii určitého - žalobcom tvrdeného opozičného a obviňujúceho - vzťahu predsedníčky senátu k nemu. Týmto spôsobom a formou verejne vyslovený názor JUDr. Javorčíkovej na problémy súdnictva na Slovensku (ich pomenovanie a riešenie) nemôže byť dôvodom objektívne zakladajúcim pochybnosť o jej nezaujatosti v predmetnej veci. Na jednej strane je totiž povinnosťou sudcu presadzovať a obhajovať nezávislosť súdnictva a jeho dobrú povesť (§ 30 ods. 1 písm. a/ zákona č. 385/2000 Z.z. o sudcoch a príseďiacich a o zmene a doplnení niektorých zákonov), a na druhej strane je jeho právom plynúcim zo slobody prejavu a z princípu demokratického právneho štátu zúčastniť sa diskusie o veciach verejných, samozrejme za predpokladu, že tak robí spôsobom a formou neznižujúcou dôveru v súdnictvo a dôstojnosť sudcovskej funkcie.

Na vzťah sudkyne k žalobcovi nemožno bez ďalšieho usudzovať ani v spojitosti so skutočnosťou, že v rámci verejnej diskusie o stave justície vyslovila aj názory o zodpovednosti za určitý stav. V tejto súvislosti treba uviesť, že systém fungovania súdnictva je nepochybne vecou verejnou, pričom zodpovednosť za správu vecí verejných majú predstavitelia všetkých jednotlivých štátnych mocí (zákonodarnej, výkonnej a súdnej) a aj všetci občania.

Sama namietaná predsedníčka senátu sa vyjadrila tak, že k prejednáwanej veci,

k účastníkom konania a k ich zástupcom nemá žiadny vzťah. Nakoľko zo spisu nevyplývajú žiadne také skutočnosti, ktoré by preukazovali opak a spochybňovali správnosť jej vyjadrenia, dospel Najvyšší súd Slovenskej republiky k záveru, že dôvody, ktoré by mohli viesť k jej vylúčeniu z prejednávania a rozhodovania tejto veci nie sú dané.

Najvyšší súd Slovenskej republiky zdôrazňuje, že jednou zo záruk nestrannosti sudcu je jeho profesionalita. Jej súčasťou je vedomosť sudcu, že princíp nezávislého, nestranného a spravodlivého rozhodovania je zásadným princípom fungovania súdnej moci, a že je jeho zákonnou, resp. ústavnou ako aj morálnou povinnosťou tento princíp dodržiavať. Najvyšší súd Slovenskej republiky v predmetnej veci dospel k záveru, že namietaná predsedníčka senátu - vedomá si svojich ústavných povinností - je schopná vo veci rozhodovať nezaujate a nestranne.

Pokiaľ žalobca poukazuje na možné prietahy v odvolacom konaní a z nich vyvodzuje zaujatosť JUDr. Javorčíkovej, treba pripomenúť, že v zmysle článku 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky každý má právo, aby sa jeho vec verejne prerokovala bez zbytočných prietahov. Uvedený článok sleduje zámer čo najskôr odstrániť stav právnej neistoty, v ktorej sa nachádza osoba domáhajúca sa rozhodnutia súdu (II. ÚS 26/95); zaväzuje najmä súdy, aby ako subjekty garantujúce spravodlivosť prijali príslušné opatrenia umožňujúce prerokovanie vecí bez zbytočných prietahov (I. ÚS 21/00). Riešenie otázky, či v určitom konaní došlo k porušeniu práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov, spočíva vždy v posúdení konkrétnych okolností každého jednotlivého prípadu, najmä z hľadiska zložitosti veci, správania účastníka konania a postupu súdu (viď napr. II. ÚS 25/95, I. ÚS 3/00), ako aj z hľadiska predmetu sporu a jeho významu pre účastníka konania (napr. I. ÚS 19/00, I. ÚS 54/02, II. ÚS 32/02).

Výskyt prietahov v súdnom konaní je v každom prípade nežiaduci. Na druhej strane ale samotná ich existencia (pokiaľ k prietahom došlo) ešte neznamená, že súd vo veci koná neobjektívne a zaujato. Zdlhavosť súdneho konania nie je z hľadiska § 14 ods. 1 O.s.p. dôvodom vylučujúcim sudcu z prejednávania a rozhodovania veci. Prípadné prietahy v súdnom konaní sú z aspektu uvedeného zákonného ustanovenia právne relevantné len vtedy, ak sú vonkajším prejavom existujúceho vnútorného vzťahu sudcu k prejednávanej veci, účastníkom konania alebo ich zástupcom. Nespokojnosť žalobcu s určením termínu odvolacieho pojednávania sa týka časového aspektu postupu sudcov odvolacieho senátu

v odvolacom konaní, teda okolnosti, ktorá nie je dôvodom na vylúčenie sudcu (viď § 14 ods. 3 O.s.p.). Na dosiahnutie nápravy v takejto námietke vytýkaných nedostatkov sú určené iné prostriedky (systém opravných prostriedkov, podanie sťažnosti, náhrada škody), nie však námietka zaujatosti, ktorej účel je zásadne odlišný (viď vyššie).

Toto rozhodnutie prijal senát Najvyššieho súdu Slovenskej republiky pomerom hlasov 3:0.

P o u č e n i e : Proti tomuto uzneseniu nie je prípustný opravný prostriedok.

V Bratislave 12. decembra 2011

JUDr. Daniela Švecová, v.r.
predsedníčka senátu

Za správnosť :

Hrčková Marta

